

VALÉRY GIROUX - RENAN LARUE • **Veganizm**

VALÉRY GIROUX Kanadalı avukat, filozof ve hayvan hakları savunucusu. Montréal Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi gördü. Aynı üniversitede hayvan hakları ve ceza hukuku üzerine yüksek lisans yaptı. Sherbrooke Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde ve Montréal Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışıyor.

RENAN LARUE Sorbonne Üniversitesi'nde Fransız Edebiyatı öğrenimi gördü. Doktora tezini Batı'da veganizm tarihi üzerine yazdı. California Santa Barbara Üniversitesinde edebiyat ve veganizm çalışmaları üzerine ders veriyor.

Le Véganisme

© 2019 Que Sais-Je? / Humensis

Bu kitabın yayın hakları Presses Universitaires de France'tan alınmıştır.

İletişim Yayınları 3060 • Politika Dizisi 214

ISBN-13: 978-975-05-3169-9

© 2021 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

I. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR Merve Öztürk

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadag, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VALÉRY GIROUX - RENAN LARUE

Veganizm

Le Véganisme

ÇEVİREN

Z. Hazal Louze

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	7
Giriş	9
BİRİNCİ BÖLÜM	
Karnizm: Kırılgan Bir Hegemonya	13
ET PARADOKSU	14
Duyarlılığın artışı	15
İnkâr mekanizması	18
Bilişsel uyumsuzluk	21
<i>Davranışı değiştirmek</i>	23
<i>Davranışın olumsuz etkilerini en aza indirmek</i>	23
<i>Uyumsuzluk yaratan bilgilerin değerini azaltmak</i>	24
<i>Uyumsuzluğu giderecek bilgilerden medet ummak</i>	25
KARNİST HEGEMONYAYI KORUMAK	26
Hayvansal besinlerin yararlarını pazarlamak	27
İstirabın görünmezliğini korumak	28
Hayvan sömürüsünü meşrulaştırmak	31
<i>İnsan türünün ontolojik biricikliğini ifade etmek</i>	31
<i>Etçil şiddeti meşrulaştırmak</i>	32
<i>Hayvan savunucularını küçük düşürmek</i>	32
<i>Hayvan savunucularını şeytanlaştırmak</i>	33
İKİNCİ BÖLÜM	
Veganların Felsefesi	37
SORGULANAN HAYVAN SÜRÜSÜ	37
Veganizmin öncülleri	37
<i>Bronson Alcott'un (1799-1888) etkisi altında kurulan Fruitlands</i>	39
<i>La cité végétalienne</i>	39

Vejetaryenliğin sınırları.....	40
Vegan Society'nin abolisyonist projesi.....	43
HAYVAN ETİĞİ	46
Hayvanın hisleri.....	46
Gereksiz yere verilen zararın içgüdüsel reddi.....	48
Hayvan eşitliği adına: Türcülük karşıtı bir sav.....	51
Menfaatler eşitse haklar eşittir.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Veganlar	59
GENEL PORTRÉ	59
İstatistiki bilgiler.....	59
Veganların psikolojisi.....	63
Veganizmin toplumdaki bedeli: Vejefobi.....	66
TOPLULUK VE SİBER TOPLULUK	69
Vegan ağı.....	69
<i>Antikarmist safların sıkışması</i>	71
<i>Ortak bir kültürün yaratımı</i>	72
Vegan beslenme rejimlerinin ikincil erdemleri.....	73
<i>Diyetetik motivasyon</i>	73
<i>Ekolojik motivasyon</i>	76

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hayvan Özgürlüğüne Doğru	81
VEGANİZMİ YOK ETMEK Mİ?	82
Bir verim sorunu.....	82
<i>Apolitik ve bireysel tercih</i>	82
<i>Verim alınmadığına dair itiraz</i>	83
<i>"Etik" tüketim</i>	84
<i>Üretim üzerindeki doğrudan etkiler</i>	85
<i>Tüketiciler üzerindeki dolaylı etkiler</i>	86
VEGAN POLİTİKASI	90
Günlük hayatın bir politikası.....	90
Toplumsal hareket olarak veganizm.....	92
<i>Ortak talepler</i>	93
<i>Geniş bir taktik yelpazesi</i>	94
Bir küresel adalet projesi.....	97
Sonuç	101
KAYNAKÇA	103

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yazarları, yardımcıları ve tavsiyeleri için Christiane Bailey, Yves Bonnardel, Frédéric Côté-Boudreau, Élise Desaulniers, Vincent Duhamel, Pierre-André Gagnon, Martin Gilbert, Édith ve Jean-Claude Larue, Andrea Levy, Pauline Narme, Sophia Rousseau-Mermans, Carl Saucier-Bouffard, John Sonbonmatsu, Sayara Thurston, Enrique Utria'ya ve ayrıca Hayvan ve Çevre Etiği Araştırma Derneęi'nin (GREÉA) tüm üyelerine içten teşekkürü borç bilirlir.

Ayrıca Julien Brocard'a, gösterdiği sabır ve hissettirdiği güven için minnettarlar.

Giriş

2015 yılında “veganizm” sözcüğü Fransızcanın en önemli sözlüklerine göz alıcı bir giriş yaptı. Sözlük bilimcilerin bu sözcüğe gösterdiği takdir, “hayvanlara saygıyı temel alan yaşam biçiminin”¹ Fransa’da ve Fransızca konuşulan diğer ülkelerde kayda değer ölçüde tanınmaya başladığının işaretlerinden biridir. Bunun dışında İsrail’de, Anglosakson ülkelerde veya Kuzey Avrupa ülkelerinde de vegan hareket esaslı bir başarı elde etmiştir.

Peki, bu hareket tam olarak nedir? Veganizm, hisleri olan canlıları köleleştirmeye, onlara uygulanan kötü muamelelere ve onları öldürme eylemine, mümkün olduğunca ortak olmamaktır. Bu sebeple veganlar hayvan istismarı içeren tüm ürünlerden, tüm hizmetlerden ve tüm eylemlerden kaçınmaya özen gösterirler. Beşeri tüketim için yararlandığımız hayvanların çok büyük kısmı avlandığı veya yetiştirildiği için veganizm bazen vejetalyen beslenme* ile karıştırılır.

1 *Le Petit Robert* isimli Fransızca sözlükteki tanımı budur (2015).

(*) Vejetalyen: Sadece bitkisel gıdalar, tahıl ve kuru baklagil tüketen kişi.

Vejetaryen: Et ve balık yemeyen ancak süt, peynir, bal ve yumurta tüketen kişi.

labiliyor. Halbuki vegan olmadan da vejetalyen olmak gayet mümkündür; yani hiçbir hayvani gıda tüketmemeyi tercih ediyorken (örneğin sağlıkla ilgili sebeplerden ötürü) hayvan derisinden imal edilmiş ürünler kullanmakta, hayvanat bahçelerine gitmekte veya boğa güreşi izlemekte sakınca görme-yebilirsiniz.

Hayvan bedeni ve bedeninden elde ettiğimiz ürünler günlük hayatımızın her yerinde olduğu için veganizm çok sayıda tüketim alışkanlığından feragat etmeyi gerektiriyor. Kendi yararımız için kullandığımız milyonlarca varlık canlı haldeyken sofrada gözümüze görünmüyor olabilir ama onların yünlerini giyiyoruz, bedenleriyle besleniyoruz, onların üzerinde test edilen veya salgılarını içeren ürünleri bakımımız için kullanıyoruz, bu ürünlerle makyaj yapıyoruz ve yıkıyoruz. Bu hayvanları fırça, yastık, mum, kanepeler, şampuan, çanta ve eşarp üretmek için sömürüyoruz. Onlar araba koltuğumuzdalar, kitaplarımızın kapağındalar, güneş kremimizin içindeler. Kışlık montlarımızın içyüzünde, bakım ürünlerimizin, alkol içeren bazı içeceklerin veya çocuk oyuncaklarının içinde bulunuyorlar.

Elbette çoğumuz milyarlarca canlıya reva gördüğümüz bu kaderi düşünmemeyi becerabiliyor. Ancak bu gönüllü körleşme haline kendimizi teslim etmek son yıllarda biraz zorlaştı. Zira çok sayıda kitap, makale, belgesel, radyo ve televizyon yayını, sömürdüğümüz hayvanlara uygulanan kötü muameleden bahsediyor. Bu köleleştirmenin temellerini ve meşruiyetini artık yüksek sesle sorgulamaya başlıyoruz. Gittikçe daha çok ve daha ciddi bir şekilde veganizmden konuşuyoruz. Hayvanlar için endişe edenler ise bu gelişmelerden memnuniyet duyuyorlar.

Yine de Batılı toplumlarda, dünyanın her yerinde olduğu

Vegan: Hiçbir şekilde hayvansal gıda tüketmeyen ve bunun yanı sıra hayvanların sömürüldüğü her eyleme (boğa güreşi gibi) karşı duran kişi-ç.n.

gibi, öldürdüğümüz hayvan sayısı durmadan artıyor. Avrupa'da şüphesiz daha az sığır eti yeniyor ancak mezbahalara daha çok tavuk gidiyor ve daha çok sayıda balık avlanıyor. Çok sayıda ülkede hayvanları artık daracık kafeslere hapsedemek de kafes sayısı her yerde artıyor. Örneğin Fransa'da bu hayvanlara hisleri olan canlı varlık statüsü tanındı ancak yasa koyucular onları kesmeyi ve öldürmeyi yasaklamayı pek düşünmüyor. Veganizmin gelişmesine hiç olmadığı kadar uygun bir atmosfer olmasına rağmen veganizmin sadık takipçi sayısı çok ağır bir şekilde artış gösteriyor. Hayvan savunucularının elde ettiği kazanımlar sembolik olmaktan ileri gidemiyor. Sonuç olarak, vegan davası ilerlemiyor.

Rakamlara bakarak yaptığımız bu çıkarım (rakamlar çıkarımın doğru olduğuna işaret etse de) yoruma açıktır – hele ki, bu kitapta da yapacağımız gibi, sosyoloji ve siyasi bilimler yaklaşımını benimsersek. Kitleleşen medyanın son zamanlarda veganizme geniş yer vermesi hayvan hakları davasının militanları sayesinde. 2010'lu yılların ortalarından itibaren görülen bu kayda değer evrim şüphesiz ki onların ilk zafedir; çağdaşlarını veganizme ikna etmekteki başarısızlıklarının kanıtı değil. Yasalarda hayvan haklarına dair kaydedilen son gelişmeler, her ne kadar göreceli olsalar da, zihniyetlerdeki gözle görülür değişime işaret etmektedir.²

Tüm bunlar bugün avlanan veya kesilen hayvanlar için neredeyse hiçbir şeyi değiştirmese de diğer canlı türlerinin üyelerini kendi yararımız için kullanma hakkına dair kanaatin gücünü yitirmesi uzun vadede ciddi değişimlerin habercisi niteliğindedir. Psikolojik ve kültürel yeni mekanizmalar belki bir gün bizi hayvan sömürsünü sonlandırmaya götürecektir yolun ilk adımıdır.

---

2 Bu konuyla ilgili olarak çok kapsamlı hazırlanmış şu eseri inceleyiniz: S. Brels, *Le Droit du bien-être animal dans le monde. Évolution et universalisation*, Paris, L'Harmattan, 2017.

Veganları oldukça heyecanlandıran bu perspektif ilk olarak çok sayıda sanayiciyi endişelendirmektedir; kitabın ilk bölümünde bunun güçlü bir direnişini nasıl harekete geçirdiğini göreceğiz. İkinci Bölüm’de ise Antik Çağ’daki öncüllerinden, hayvan etiği hakkındaki en yeni gelişmelere kadar vegan felsefesinin kendine has yönlerine eğileceğiz. Akabinde günümüz veganlarının portresini çizecek ve onların –özellikle internetin doğuşuyla– oluşturduğu topluluğu inceleyeceğiz. Son olarak veganizmin sadece hayvanlara eziyet etmeyi reddetmenin pratik bir sonucu olmaktan ibaret olmadığını, aynı zamanda onların özgürleşmesi için siyasi bir araç da olduğundan bahsedeceğiz.